

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN BÜTÜNCÜL TAMAMLAYICI VE ALTERNATİF TIBBA KARŞI TUTUMLARI İLE BÜTÜNCÜL HEMŞİRELİK YETERLİLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN NURSING STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS HOLISTIC COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINE AND THEIR HOLISTIC NURSING COMPETENCY LEVELS

Hilal KAHRAMAN¹, Yeliz SÜRME²

¹ Arş. Gör.Dr., Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

² Doçent, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği Anabilim Dalı, Kayseri, Türkiye

Özet

Giriş: Bütüncül hemşirelik, hastaların fiziksel, duygusal ve sosyal boyutlarını bir arada değerlendirerek sağlık hizmetlerinin kalitesini artırmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu bağlamda, hemşirelik öğrencilerinin tamamlayıcı ve alternatif tıba yönelik tutumları, hem mesleki gelişimleri hem de hasta bakım süreçleri üzerinde önemli etkilere sahiptir.

Amaç: Çalışmanın amacı cerrahi klinik uygulamasına çıkan hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarını belirlemek ve tutum puanlarının bütüncül hemşirelik düzeyleri ile ilişkisini değerlendirmektir.

Yöntem: Çalışma tanımlayıcı ilişki arayıcı türdedir. Çalışmanın örneklemini bir devlet üniversitesinde cerrahi klinikte uygulama yapmış 381 hemşirelik öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında, "Kişisel Bilgi Formu", "Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği" "Bütüncül Hemşirelik Yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %36.5'i hayatında en az bir kez Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba başvurmuş, %45.1'i masaj yöntemini kullanmış ve en çok ağrıdan kurtulmak için (%38.8) Tamamlayıcı Alternatif Tıp uygulamalarına başvurulmuştur. Öğrencilerin Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum puan ortalamalarının 26.93±6.46, Bütüncül Hemşirelik Yeterlik toplam puan ortalamalarının ise 188.45±39.97 olduğu belirlenmiştir. İki ölçek puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde düşük düzeyde ilişki vardır ($r=-0.295^{**}$, $p<0.001$). Öğrencilerin Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutumu arttıkça bütüncül hemşirelik yeterliliği artmaktadır.

Sonuç: Öğrencilerin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba yönelik tutumlarının pozitif ve ılımlı olduğu, bütüncül hemşirelik yeterlilik düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bütüncül tamamlayıcı alternatif tutumları arttıkça bütüncül hemşirelik yeterlilik düzeylerinin arttığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Bütüncül bakım, Bütüncül hemşirelik, Tamamlayıcı alternatif tıp, Tutum.

Abstract

Introduction: Holistic nursing is an approach that aims to improve the quality of health services by evaluating the physical, emotional and social dimensions of patients together. In this context, nursing students' attitudes towards complementary and alternative medicine have important effects on both their professional development and patient care processes.

Aim: The aim of the study was to determine the attitudes of nursing students going to surgical clinical practice towards holistic complementary and alternative medicine and to evaluate the relationship between attitude scores and holistic nursing levels.

Material and Method: The study was a descriptive correlational study. The sample of the study consisted of 381 nursing students who practiced in a surgical clinic at a state university. "Personal Information Form", "Attitude Toward Holistic Complementary and Alternative Medicine Scale" and "Holistic Nursing Competency Scale" were used to collect the data.

Results: Among the students who participated in the study, 36.5% of the students applied to Complementary and Alternative Medicine at least once in their lives, 45.1% used the massage method, and most of the students applied to Complementary and Alternative Medicine practices to get rid of pain (38.8%). It was determined that the mean score of the students' Attitude Toward Holistic Complementary and Alternative Medicine was 26.93±6.46 and the mean score of the students' Holistic Nursing Competence was 188.45±39.97. There is a statistically significant negative correlation between the mean scores of the two scales ($r=-0.295^{**}$, $p<0.001$). The holistic nursing competence increases as the students' Attitude Toward Holistic Complementary and Alternative Medicine increases.

Conclusion: It was determined that students' attitudes towards holistic complementary and alternative attitudes were positive and moderate, and their holistic nursing competence levels were above average.

Keywords: Holistic care, Holistic nursing, Complementary alternative medicine, Attitude.

ORCID ID: H.K. 0000-0002-0851-0254; Y.S. 0000-0001-6389-8039

Sorumlu Yazar: Hilal KAHRAMAN, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği

Anabilim Dalı, Kayseri, TÜRKİYE

E-mail: hilalcecin@erciyes.edu.tr

Geliş tarihi/ Date of receipt: 11.02.2024

Kabul tarihi / Date of acceptance: 25.07.2024

GİRİŞ

Bütüncül bakım, hastalar ile farklı bakım ihtiyaçlarını ele alan karmaşık bir kavramdır. Bütüncül bakım bireyi bütün olarak tanımakta ve bireyi, biyolojik, psikolojik, sosyal, ruhsal açıdan ele almaktadır. Bütüncül bakım aynı zamanda ilaç, iletişim, eğitim, kendi kendine yardım ve tamamlayıcı alternatif tedavi (TAT) gibi birçok yaklaşımı içermektedir (1).

Bütüncül bakım sağlayıcıları olan hemşireler, bireyi kendi çevresi içerisinde fiziksel, mental, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını ele alarak, hastalıklar ile başa çıkma ve sağlıklarının iyileştirilmesini sağlamaktadır (2). Bütüncül bakım aynı zamanda hastanın tedavi sürecine katılımını sağlamak, rolüne saygı duymak ve kişisel bakımına teşvik etmeyi desteklemektedir (1). Hemşirelik bakımında bütüncül yaklaşım hasta memnuniyetini artırarak bireyin kendi sorumluluklarını üstlenmesine katkı sağlar (3).

Bütüncül bakımın içerisinde yer alan tamamlayıcı tıp yöntemlerinin kullanımı son zamanlarda oldukça artış göstermekte ve hasta bireyler tarafından tercih edilmektedir. Bu bağlamda bireye bütüncül bakım sunan hemşirelerin, uygulanan tamamlayıcı terapi konusunda yeterli beceriye, eğitim ve yasal yetkiye sahip olması beklenmektedir (4). Aynı zamanda sağladığı bütüncül hemşirelik bakımını kanıt dayalı olarak planlaması, uygulaması, değerlendirmesi ve denetlemesi gerekmektedir (5,6). Hemşireler bireylere özgü kanıt dayalı bakım uygularken onların tercihlerini göz önünde bulundurarak, planlama ve süreci birlikte yönetmelidir. Bu bağlamda ele alınması gereken konulardan biri de TAT'a yönelimdir. Literatür incelendiğinde bireylerin TAT kullanım oranlarının oldukça yüksek olduğu ve sağlık sorunlarına yönelik çözüm arayışında TAT'a yönelimlerinin olduğu görülmektedir (7,8).

Onkoloji hastalarında TAT kullanım çalışmalarının incelendiği sistematik derlemede TAT kullanım oranının %25-80 arasında değiştiği belirtilmektedir (8). Dokuz

ülkede yürütülen 1071 bireyin katıldığı bir çalışmada TAT'a karşı tutum ve davranışlar değerlendirilmiş olup, bireylerin tutumlarının yüksek olduğu ve TAT kullanım oranının %50,3 olduğu ifade edilmektedir (9). Gebelerle yapılan bir çalışmada TAT kullanım oranının %77.8 olduğu ve TAT'a karşı tutum puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. TAT'a karşı tutumu bilgi durumu ve uygulamalarının etkilediği belirtilerek sağlık çalışanlarına TAT'a yönelik eğitimler düzenlenmesi önerilmiştir (10). Jinekolojik kanserli bireylerle yapılan bir çalışmada COVID-19'a karşı korku ve kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin TAT'a karşı tutumlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda da TAT'ın bir baş etme stratejisi olarak ele alınması önerilmiştir(11).

Hemşirelerin, TAT kullanım amaçları, yöntemleri, yöntemlerin değerlendirilmesi, beklenen etkileri, risklerinin doğru şekilde anlatılmasında önemli rolleri bulunmaktadır. Bu rollerin yerine getirilebilmesi için hemşirelerin ve eğitim sürecinde olan hemşire adayları olan öğrencilerin bu yöntemlere yaklaşımlarının, bilgi ve tutumlarının belirlenmesi ve bütüncül hemşirelik yeterlik düzeyleri ile ilişkisinin değerlendirilmesi oldukça önem taşımaktadır. (5,7,12).

Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarını belirlemek ve tutum puanlarının bütüncül hemşirelik düzeyleri ile ilişkisini değerlendirmek amacı ile gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türdedir.

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın verileri bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde 15.04.2022-15.05. 2022 tarihlerinde toplanmıştır. Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında bir üniversitenin Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören ve klinik uygulama deneyimleyen 2.,3.,4. sınıf

öğrencileri oluşturmuştur (754 kişi). Klinik uygulamaya 2. sınıftan itibaren başlanması nedeni ile 1. sınıf öğrencileri araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmış ve örneklem seçimine gidilmemiştir. Örneklem yeterliliğine G power 3.1.9.4 programında yapılan posthoc güç analizine göre karar verilmiştir. Buna göre BTATÖ ve BHYÖ arasındaki korelasyon katsayısı baz alınarak etki büyüklüğü 0.543 olarak hesaplanmış olup, %95 güven aralığı, 381 örneklem sayısı ile çalışmanın posthoc gücü % 99 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

- 2021-2022 eğitim-öğretim yılında söz konusu üniversitenin Hemşirelik Bölümü'nde aktif olarak öğrenim görüyor olmak,
- Klinik uygulamaya çıkmış ve çıkmakta olmak
- Çalışmaya katılmayı kabul etmek ve 2.,3. veya 4. sınıf öğrencisi olmak

Veri Toplama Araçları

Kişisel bilgi formu: Literatür ışığında araştırmacılar tarafından (6,7,12) hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, öğrencilerin yaşı, sınıfı, genel not ortalaması ve öğrencilerin tamamlayıcı ve alternatif tedavilere ilişkin bilgi alma durumu, bu bilgilerini nereden elde ettikleri ve kullanım durumlarını değerlendiren toplam sekiz sorudan oluşmaktadır.

Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ): Ölçek, Hyland ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş olup ülkemizde geçerlilik güvenilirliği Erci tarafından 2007 yılında yapılmıştır (13,14). Ölçekte 11 madde yer almakta ve 6'lı likert tiptedir. Ölçekten minimum 11 puan, maksimum 66 puan alınmaktadır. Ölçekte puanın düşmesi tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı pozitif tutum artmasını ifade etmektedir. Ölçekteki 2,4.6 ve 9. maddeler olumsuz madde olup geriye kalan maddeler olumludur. Ölçek toplam puanı için Cronbach Alfa değeri 0,86, Tamamlayıcı alternatif tıp (TAT) için 0.820, bütüncül sağlık için 0.770 Türkçe versiyonunda toplam ölçek Cronbach Alfa

değeri 0.720'dir. Alt boyut değerleri için ise, TAT 0.620, bütüncül sağlık için 0,600 'dür (14). Çalışmamızda ise BTATÖ toplam ölçek Cronbach Alfa değeri 0.726, alt boyutlar için ise TAT 0.573, bütüncül sağlık 0.746 olarak hesaplanmıştır.

Bütüncül Hemşirelik Yeterlik Ölçeği (BHYÖ): Ölçek Takase ve Teraoka tarafından geliştirilmiş olup 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 7'li likert tiptedir. Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2019 yılında Aydın ve Hiçdurmaz tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin "Genel Yetenek" alt ölçeği bulunmakta 7 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin ikinci alt ölçeği 29 maddeden oluşan hemşire olarak yeterliği ölçmekte olup beş alt boyut içermektedir. Ölçekte kesme noktası bulunmamaktadır. Ölçek puan ortalaması yükseldikçe hemşirelik yeterliliğinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçek Cronbach Alfa katsayısı 0.967 ve 0.970 olarak hesaplanmıştır (15,16). Çalışmamızda BHYÖ Cronbach Alfa katsayı değeri 0.979'dir.

Verilerin Toplanması

Veriler sınıf ortamında ders aralarında yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Öğrencilerin anketi doldurma işlemi ortalama yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinden "Akademik Kurul İzni" ve Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan "Etik Kurul İzni (Karar No:378, Tarih: 26.09.2023)" alınmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilerden imzalı "Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu" alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Veriler yüzdelik dağılım, Kruskal Wallis, Mann Whitney U testi ile değerlendirilmiş olup, sayısal değerler arasındaki korelasyon Spearman korelasyon testi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin %78'ini kadın öğrenciler, %89'unu genel lise mezunları oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %47.5'i 3. sınıf olup %45.7'si birden çok kez TAT kullanmış, %26.2'si TAT'a ilişkin eğitim almıştır. Öğrencilerin en sık kullandığı TAT yöntemi masaj olup %45.1'i masajı kullanmış ve %37.3'ü stresi azaltmak için TAT'a başvurmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri

Tanıtıcı Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	297	78.0
Erkek	84	22.0
Mezun olduğu lise		
Genel Lise	339	89.0
Sağlık Meslek Lisesi	42	11.0
Sınıf		
2. sınıf	154	40.4
3. sınıf	181	47.5
4. sınıf	46	12.1
TAT kullanma durumu		
Hiç	139	36.5
Bir kez	68	17.8
Birden çok kez	174	45.7
TAT uygulamalarına ilişkin eğitim aldınız mı?		
Evet	100	26.2
Hayır	281	73.8
TAT uygulamalarına ilişkin bilgiyi nereden aldınız?		
İnternet	173	45.4
TV	36	9.4
Çevredeki insanlar	134	35.2
Okul dersi/kitaplar	128	33.6
Kullanılan TAT yöntemleri		
Acupress	5	1,3
Akupunktur	20	5.2
Masaj	172	45.1
Bitkisel ürün	159	41.7
Hipnoz	10	2.6
Yoga	52	13.6
Sanat terapi	19	5.0
Meditasyon	51	13.4
TAT kullanım nedeni*		
Sağlık problemi	112	29.4
Ağrı	148	38.8
Yara iyileşmesi	50	13.1
Saç ve yüz bakımı	83	21.8
Stres azaltma	142	37.3
Kilo verme	49	12.9
Kilo alma	14	3.7
Rahat uyku	96	25.2
Yorgunluk	100	26.2
	X±SS	Min-Max
Yaş (yıl)	20.91±1.22	19-30
Lisans eğitimi başarı puanı (GANO)	3.05±0.34	1.00-3.90

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin BTATÖ puan ortalamaları 26.93±6.46, TAT alt boyutu puan ortalamaları 17.29±4.43, bütüncül sağlık alt boyut puan ortalamaları ise 9.63±3.29'dur. Bütüncül Hemşirelik Yeterlik Ölçeği Toplam puan ortalamaları 188.45±39.97, alt boyut puan ortalamaları genel yetenek için 37.37±8.13, personel eğitimi ve yönetimi için 43.58±11.80, etik odaklı uygulama 48.36±11.18, ekipte hemşirelik bakımı 37.88±8.66, mesleki gelişim için 21.23±5.08'dir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin BTATÖ ve Bütüncül Hemşirelik Yeterlik Ölçeği alt boyut puan ortalamaları

Ölçek Boyut ve Alt Boyutları	X±SS	Medyan (25 th -75 th)	Min-Max
BTATÖ toplam puan	26.93±6.46	23-30	12-59
Bütüncül Sağlık alt boyutu	9.63±3.29	7-11	5-25
TAT alt boyutu	17.29±4.43	14-18	6-34
Bütüncül Hemşirelik Yeterlik Ölçeği	188.45±39.97	159-220	61-252
Genel Yetenek alt boyutu	37.37±8.13	33-44	13-49
Personel Eğitimi ve Yönetimi alt boyutu	43.58±11.80	35-53	9-63
Etik Odaklı Uygulama alt boyutu	48.36±11.18	40-57	12-63
Ekipte Hemşirelik Bakımı alt boyutu	37.88±8.66	32-45	8-49
Mesleki Gelişim alt boyutu	21.23±5.08	17-25	4-28

Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ile ölçek puanları arasındaki ilişki incelendiğinde kadın öğrencilerin BTATÖ puan ortalamasının daha yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir (p<0.05). Öğrencilerin sınıf derecesi ile BHYÖ toplam puanı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde 2. sınıf öğrencilerinin puanı 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Ayrıca sınıf

derecesi ile personel eğitimi ve yönetimi, etik odaklı uygulama, ekipte hemşirelik bakımı, mesleki gelişim alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiş ve 4. sınıf öğrencilerinin puanı diğerlerine göre daha yüksek olup bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir ($p<0.05$). TAT kullanma durumu ile genel yetenek alt boyut puanı arasında ilişki olduğu belirlenmiş ve bu farkın birden çok kez TAT kullananlardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Yaş arttıkça BHYÖ, Genel yetenek, personel eğitimi ve yönetimi, mesleki gelişim alt boyutlarının azaldığı ve bu farkın arasında istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p<0.05$). Öğrencilerin mezun olduğu lise, TAT uygulamalarına ilişkin eğitim alma durumu ve lisans başarı puanı ile ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki yoktur ($p>0.05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ile ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması

Tanıtıcı Özellikler	BTATÖ Toplam puan $\bar{X}\pm SS$	BHYÖ Toplam puan $\bar{X}\pm SS$	Genel yetenek $\bar{X}\pm SS$	Personel Eğitimi ve Yönetimi $\bar{X}\pm SS$	Etik Odaklı Uygulama $\bar{X}\pm SS$	Ekipte Hemşirelik Bakımı $\bar{X}\pm SS$	Mesleki Gelişim $\bar{X}\pm SS$
Cinsiyet							
Kadın	27.36±6.21	187.25±39.81	37.36±7.81	42.94±11.73	48.17±11.25	37.68±8.72	21.07±5.12
Erkek	25.40±7.11	192.66±40.49	37.42±9.21	45.82±11.84	49.00±10.88	38.60±8.46	21.80±4.93
p*	0.006	0.228	0.605	0.045	0.554	0.359	0.246
Mezun olduğu lise							
Sağlık Meslek Lisesi	27.02±8.60	183.85±33.12	35.07±8.83	42.97±10.27	46.90±10.67	37.14±7.79	21.76±4.37
Genel Lise	26.92±6.16	189.02±40.75	37.66±8.01	43.65±11.99	48.54±11.24	37.98±8.77	21.17±5.17
p*	0.373	0.261	0.061	0.731	0.283	0.352	0.261
Sınıf							
2. sınıf	26.09±6.73	193.39.30±39.30	37.67±8.73	45.75±10.96	4+.44±10.93	38.74±8.72	22.00±4.88
3. sınıf	27.62±6.36	180.08±41.36	36.64±7.96	40.60±12.45	46.29±11.66	36.40±8.87	20.13±5.35
4. sınıf	27.02±5.66	204.04±27.90	39.26±6.30	47.97±8.74	52.93±7.89	40.86±6.29	23.00±3.56
p**	0.085	<0.001	0.083	<0.001	<0.001	0.002	<0.001
TAT kullanma durumu							
Hiç kullanmayan	27.11±5.73	187.74±40.35	36.66±8.57	43.71±11.96	48.24±11.19	37.76±8.67	21.34±5.09
Bir kez kullanan	27.10±6.20	183.19±39.08	36.11±7.78	42.57±11.45	46.91±10.71	36.94±8.32	20.64±4.69
Birden çok kez kullanan	26.71±7.10	26.71±7.10	38.44±7.81	43.86±11.85	49.03±11.35	38.35±8,79	21.37±5.24
p**	0.329	0.232	0.048	0.618	0.254	0.322	0.388
TAT uygulamalarına ilişkin eğitim alma durumu							
Evet	26.76±7.83	190.99±40.65	37.86±7.70	44.54±12.24	48.55±10.98	38.39±8.57	21.65±4.86
Hayır	26.99±5.91	187.54±39.76	37.20±8.28	43.23±11.64	48.30±11.26	37.71±8.70	21.08±5.16
p*	0.195	0.636	0.636	0.247	0.788	0.457	0.391
Yaş (yıl) p***	r=0.086 p=0.095	r=-0.106* p=0.039	r=-0.102* p=0.046	r=-0.107* p=0.037	r=-0.068 p=0.186	r=0.083 p=0.107	r=-0.106 p=0.039
Lisans eğitimi başarı puanı p***	r=-0.023 p=0.649	r=0.090 p=0.080	r=0.082 p=0.111	r=0.061 p=0.237	r=0.079 p=0.126	r=0.100 p=0.050	r=0.058 p=0.259

*Mann Whitney U Testi,

**Kruskal Wallis Testi,

***Spearman Korelasyon Testi

Araştırmada kullanılan ölçekler ve alt boyut puan ortalamaları arasındaki korelasyon incelendiğinde BTATÖ puanları ile BHYÖ ($r=-0.295^{**}$, $p<0.001$) genel yetenek ($r=0.313^{**}$, $p<0.001$), personel eğitimi ve yönetimi ($r=-0.268^{**}$, $p<0.001$), etik odaklı

uygulama ($r=-0.253^{**}$, $p<0.001$), ekipte hemşirelik bakımı ($r=-0.250^{**}$, $p<0.001$), mesleki gelişim ($r=-0.250^{**}$, $p<0.001$) arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin BTATÖ ve BHYÖ alt boyut puan ortalamaları arasındaki korelasyon

	BTATÖ Toplam puan	Bütüncül Sağlık alt boyut	TAT alt boyut	BHYÖ Toplam puan	Genel yetenek	Personel Eğitimi ve Yönetimi	Etik Odaklı Uygulama	Ekipte Hemşirelik Bakımı
BTATÖ Toplam puan	-							
Bütüncül Sağlık alt boyut	r=0,712** p<0.001	-						
TAT alt boyut	r=0,862** p<0.001	r=0,293** p<0.001	-					
BHYÖ Toplam puan	r=-0,295** p<0.001	r=-0,416** p<0.001	r=-0,113* p=0,028	-				
Genel yetenek	r=-0,313** p<0.001	r=-0,426** p<0.001	r=-0,127* p=0,013	r=0,786** p<0.001				
Personel Eğitimi ve Yönetimi	r=-0,268** p<0.001	r=-0,326** p<0.001	r=-0,140** p=0,006	r=0,925** p<0.001	r=0,653** p<0.001			
Etik Odaklı Uygulama	r=-0,253** p<0.001	r=-0,378** p<0.001	r=-0,081 p=0,112	r=0,932** p<0.001	r=0,644** p<0.001	r=0,819** p<0.001		
Ekipte Hemşirelik Bakımı	r=-0,250** p<0.001	r=-0,413** p<0.001	r=-0,056 p=0,279	r=0,923** p<0.001	r=0,646** p<0.001	r=0,799** p<0.001	r=0,881** p<0.001	
Mesleki Gelişim	r=-0,250** p<0.001	r=-0,366** p<0.001	r=-0,083 p=0,106	r=0,878** p<0.001	r=0,621** p<0.001	r=0,781** p<0.001	r=0,621** p<0.001	r=0,837 p<0.001

*Spearman Korelasyon Testi

TARTIŞMA

Literatürde hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutumları ile bütüncül hemşirelik yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği başka çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada bu iki ölçek arasındaki ilişkinin yanı sıra öğrencilerin TAT kullanma durumu ile ölçekler arasındaki ilişki de değerlendirilmiştir.

Çalışma verilerine göre öğrencilerin %63,5'i bir/birden fazla kez TAT kullanmıştır. Öğrencilerin TAT kullanım durumunu inceleyen diğer çalışmalarda da oran % 40,8-70 arasında olup bu çalışma ile benzerlik göstermektedir (17–22). Öğrencilerin TAT kullanım oranının yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmada olduğu gibi literatürde yer alan çalışmalarda öğrencilerin TAT'a yönelik eğitim alma durumlarının (17) ve bilgi düzeylerinin (23) düşük olduğu görülmektedir. Bu veriler öğrencilerin TAT kullanımına açık olduğunu ancak bütüncül terapiler konusunda bilgi eksikliği olduğunu düşündürmektedir. TAT konusunda öğrencilerin bilgi ve deneyiminin artırılması, hastalara bütüncül terapileri önerme ve uygulama oranlarını da artıracaktır.

Öğrencilerin TAT'a karşı tutumları incelendiğinde puanların TAT bütüncül sağlık alt boyut puan ortalaması 9,63±3,29, TAT alt boyut puanı 17,29±4,43 ve BTATÖ toplam puan ortalamalarının ise 26,93±6,46 olduğu belirlenmiştir. Bu durum öğrencilerin TAT'a yönelik olumlu ve ılımlı tutumlar sergilediğini ifade etmektedir. Yapılan çalışmalarda benzer şekilde hemşirelik öğrencilerinin TAT'a karşı olumlu tutuma sahip oldukları ve çoğu öğrencinin en az bir kez TAT kullandığı belirtilmektedir(19,22,24,25).

Öğrenciler hastalıklarını tedavi etmek ve yaşam kalitesini artırmak için TAT yöntemlerini kullanmaktadır. Literatür bilgisine göre öğrenciler en çok stresten kurtulmak için TAT'a başvurmuşlardır (17). Çalışmamızda da benzer şekilde stresten kurtulma için TAT'a başvuran öğrenci oranı (%37,3) ikinci sırada yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda öğrencilerin TAT yöntemlerini tercih etme nedenlerinin kolay ulaşılabilir (24), düşük maliyet ve yan etkilerinin az olması olarak (26) belirtilmiştir. Tamamlayıcı tıbbın ulusal sağlık sistemine entegre edildiği İsviçre'de TAT kullanımının toplam sağlık bakım maliyetini düşürdüğü belirtilmektedir (27). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ-WHO)

verilerine göre bu nedenler yalnız hemşirelik öğrencilerinin değil dünya genelinde toplumun da TAT'a yöneliminin arttığını göstermektedir (28). Bu bağlamda topluma hizmet verecek olan hemşirelik öğrencilerin TAT konusunda bilgi sahibi olması oldukça önem taşımaktadır. Bunun sistematik şekilde sağlanması için hemşirelik müfredatlarına bütüncül terapi yöntemlerinin entegre edilmesinin yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Hemşirelik bakımında bireyin bütün olarak değerlendirilmesi ve verilen bakımın bütüncül sağlanması kalitenin artırılmasında oldukça önem arz etmektedir. Bu çalışma verilerinde öğrencilerin bütüncül hemşirelik yeterlik düzeyleri incelenmiştir. Değerlendirmesinde genel yeteneği ve mesleki özellikleri ölçen BHYÖ kullanılmış olup öğrencilerin ölçek puan ortalamasının 188.45 ± 39.97 olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin ölçek puan ortalamaları ortalamanın üstünde olup geliştirilebilir düzeydedir. Literatürde hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ölçeğin bazı maddeleri dışlandığı için bu çalışma verileri ile karşılaştırılamamıştır (29). Hemşirelerle yapılan bir çalışmada BHYÖ puan ortalamasının 203.39 ± 19.92 olduğu belirtilmiştir (3). Aynı ölçeğin madde puan ortalaması hesaplanarak değerlendirmenin yapıldığı çalışmalarda hemşirelerin BHYÖ puanlarının ortalamasının 4.91- 6.89 arasında değiştiği görülmektedir (6,30,31).

Çalışma verilerine göre öğrencilerin cinsiyeti ile BTATÖ toplam puanları arasında fark olduğu belirlenmiş ve kadın cinsiyette olanların erkeklere göre puanının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum erkeklerin tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı pozitif tutumunun daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Aktaş'ın (2017) ve Çınar ve ark.'nın (2016) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada ise BTATÖ puanı ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir. Ancak Şahin ve ark.'nın (2018) yaptığı çalışmada anlamlı farklılık olduğu saptanmış olup kadın cinsiyette olanların pozitif tutuma sahip olduğu belirtilmiştir.

Baltacı ve Tülek Deniz'in (2022) yapmış olduğu yarı deneysel çalışmada TAT dersi verilen öğrencilerin BTATÖ toplam puanlarını anlamlı düzeyde etkilediği belirtilmektedir. Bu çalışma verileri ve literatür verileri incelendiğinde BTATÖ toplam puanının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermesinin bilgi düzeyleri ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Çalışmada öğrencilerin BTATÖ ile BHYÖ ve alt boyut puanları arasındaki korelasyon incelendiğinde negatif yönde zayıf düzeyde olduğu belirlenmiştir. Literatürde bu iki ölçeğin arasındaki ilişkinin değerlendirildiği çalışma bulunmamaktadır. Ancak bu çalışmadan elde edilen veriler BTATÖ puanının düştükçe tutumun artmasının iki ölçek arasındaki ilişkinin negatif görünmesine neden olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda TAT'a yönelik tutum puanı düştükçe bütüncül hemşirelik yeterlilik düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuçlar bütün olarak değerlendirildiğinde yüksek olan TAT tutumunun bilgi ile desteklenmesinin öğrencilerin bütüncül yeterlilik düzeylerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bütüncül yeterlilik düzeyinin yükselmesinin de hemşirelik bakım kalitesini arttıracığı aşikardır.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar; araştırmanın yalnızca bir üniversitenin hemşirelik bölümünde yürütülmesi ve çalışma verilerinin öğrencilerin subjektif ifadelerine dayanıyor olması şeklinde sıralanmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda öğrencilerin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tutumlarının pozitif ve ılımlı olduğu, bütüncül hemşirelik yeterlilik düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tutumları ile bütüncül hemşirelik yeterlilik düzeyleri arasında istatistiksel açıdan negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır. TAT müfredatının mevcut

hemşirelik eğitime entegre edilmesi ve güçlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Müfredat tasarımına teorik bilgi ve uygun klinik yerleştirmenin yanı sıra, literatür taraması ve kanıta dayalı uygulamada beceri eğitiminin dahil edilmesi önerilebilir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinden akademik kurul izni ve Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (Karar No:378, Tarih: 26.09.2023)" alınmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilerden imzalı bilgilendirilmiş gönüllü olur formu alınmıştır.

Çıkar çatışması

Çalışmada hiçbir kurum ve kuruluştan finansal destek alınmamıştır.

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKLAR

1. Zamanzadeh V, Jasemi M, Valizadeh L, Keogh B, Taleghani F. Effective factors in providing holistic care: A qualitative study. *Indian J Palliat Care.* 2015;21(2):214–24.
2. Jasemi M, Valizadeh L, Zamanzadeh V, Keogh B. A concept analysis of holistic care by hybrid model. *Indian J Palliat Care.* 2017;23(1):71–80.
3. Bakir N, Demir C. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi Hemşirelerin Hasta Merkezli Bakım Yetkinliği ve Bütüncül Patient-Centered Care Competency and Holistic Nursing Competence of Nurses. 2020;2020(5):109–17.
4. Sahin N, Aydın D, Akay B. Hemşirelik Öğrencilerinin Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Balıkesir Sağlık Bilim Derg.* 2019;8(1):21–6.
5. Araz NÇ, Taşdemir, Serap H, Kılıç, Parlar S. Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Tıp Dışı Alternatif Ve Geleneksel Uygulamalar Konusundaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilim Derg.* 2014;1(4):239–51.
6. Aydın A, Kaya Y, Erbaş A. The Effect of Holistic Nursing Competence on Work Engagement, Self-Reflection and Insight in Nurses. *J Holist Nurs.* 2022;1–8.
7. Alzahrani SH, Bashawri J, Salawati EM, Bakarman MA. Knowledge and Attitudes towards Complementary and Alternative Medicine among Senior Medical Students in King Abdulaziz University, Saudi Arabia. *Evidence-based Complement Altern Med.* 2016;2016.
8. Alsharif F. Discovering the Use of Complementary and Alternative Medicine in Oncology Patients: A Systematic Literature Review. *Evidence-based Complement Altern Med.* 2021;2021.
9. Youn BY, Moon S, Mok K, Cheon C, Ko Y, Park S, et al. Use of traditional, complementary and alternative medicine in nine countries: A cross-sectional multinational survey. *Complement Ther Med.* 2022;71:1–9.
10. Küçükçaya B, Işık HK. Attitudes pregnant women in Türkiye towards holistic complementary and alternative medicine and influencing factors: a web-based cross-sectional study. *BMC Complement Med Ther.* 2023;23(1):1–13.
11. Uslu-sahan F, Yesilcınar I, Kurt G, Hancer E, Guvenc G. Effects of COVID-19 fear and anxiety on attitudes towards complementary and alternative medicine use in women with gynecological cancer during the COVID-19 pandemic. *J Integr Med.* 2023;21(4):377-384.
12. Aktaş B. Attitudes Of Nursing Students Toward Holistic Complementary And Alternative Medicine. *J Acad Res Nurs.* 2017;3(2):55–9.

13. Hyland ME, Lewith GT, Westoby C. Developing a measure of attitudes: The holistic complementary and alternative medicine questionnaire. *Complement Ther Med.* 2003;11(1):33–8.
14. Erci B. Attitudes towards holistic complementary and alternative medicine: A sample of healthy people in Turkey. *J Clin Nurs.* 2007;16(4):761–8.
15. Takase M, Teraoka S. Development of the Holistic Nursing Competence Scale. *Nursing & health sciences.* 2011;396–403.
16. Aydın A, Hiçdurmaz D. Holistic nursing competence scale : Turkish translation and psychometric testing. 2019;425–33.
17. Kinchen E V., Loerzel V. Nursing Students' Attitudes and Use of Holistic Therapies for Stress Relief. *J Holist Nurs.* 2019;37(1):6–17.
18. Cinar N, Akduran F, Kose D. Original Article The attitudes of nursing students regarding the complementary and alternative medicine. 2016;(1):21–6.
19. Kavurmaci M, Tan M, Kavurmaci Z. Nursing, Midwifery , and Dietetics Students ' Attitudes to Complementary and Integrative Medicine and their Applications. *Medical Journal of Bakırköy.* 2018; 14(3):300-306.
20. Pirincci E, Kaya F, Cengizhan S, Onal F. Nursing department students ' knowledge and use of complementary and alternative medicine methods. 2018;25(1).
21. Uzelli D, Dereli F, Hamarat S, Karatekin D. Complementary Therapies in Medicine The relationship between health sciences students ' perceptions of health news and their attitudes to using complementary and alternative medicine. *Complement Ther Med.* 2020;52(2020):1-6.
22. Reuter PR, Turello AE, Holland LM. Experience With, Knowledge of, and Attitudes Toward Complementary and Alternative Medicine Among Pre-Nursing and Nursing. 2021;211–20.
23. Zhao F-Y, Kennedy GA, Cleary S, Conduit R, Zhang W-J, Fu Q-Q, et al. Knowledge about , attitude toward , and practice of complementary and alternative medicine among nursing students : A systematic review of cross-sectional studies. *Frontiers in public health.* 2022;10: 946874.
24. Rensburg R Van, Razlog R, Pellow J, Knowledge and attitudes towards complementary medicine by nursing students at a University in South Africa. *Health SA.* 2020; 9(25):1-10.
25. Hassan II, Husna N, Hadi A, Keng SL. Complementary and alternative medicine (CAM): a comparative study between nursing and medical students. *Education in Medicine Journal.* 2012;4(2):94–100.
26. Herman PM, Poindexter BL, Witt CM, Eisenberg DM. Are complementary therapies and integrative care cost-effective? A systematic review of economic evaluations. *BMJ Open.* 2012;2(5): e001046.
27. Meier-Girard D, Lüthi E, Rodondi P-Y, Wolf U. Prevalence, specific and non-specific determinants of complementary medicine use in Switzerland: Data from the 2017 Swiss Health Survey. *PLoS One.* 2022;14:1–22.
28. (WHO) WHO. WHO global report on traditional and complementary medicine 2019.
29. Pai H. Nurse Education Today An integrated model for the effects of self-reflection and clinical experiential learning on clinical nursing performance in nursing students : A longitudinal study. *YNEDT.* 2016;45:156–62.
30. Taşkırın N, Turk G. The relationship between the ethical attitudes and holistic competence levels of intensive care nurses : A cross-sectional study. *Plos one.* 2023; 18(7): e0287648.
31. Yu J, Kim T. Mediating Effect of Humanism on the Relationship between Task Performance Competence and Holistic Nursing Competence for Clinical Nurses. *Healthcare(Basel)* 2023; 11(13):1-10.